

תורה ומידות טובות

פרשת וישלח | עלון מספר 208 | כניסת שבת: 16:20 (לנוהגים 40 דק' 16:00) יציאת שבת: גאונים: 17:11 ר"ת: 17:44

אורחות חיים

בבתי נייטין התגורר הדיין הנודע רבי שלום אייזן זצ"ל, שעוד זכיתי להכירו היטב כשהתפלל בבית המדרש בבתי אונגריין, וגם אני התפללתי שם.

כאשר ערך רבי שלום בר מצוה לבנו בכורו בשבת קודש, הלך אל רבי איסר זלמן מלצר בלוויית בנו, חתן המצוות, לקבל את ברכתו.

שאל רבי איסר זלמן היכן ומתי תערך שמחת בר המצווה, ורבי שלום השיבו שזמן בר מצווה הוא בשבת קודש בביתו בבתי נייטין, והיות והמרחק רב ממגורי רבי איסר זלמן ב'מחנה יהודה' לבתי נייטין, תכף ומיד בקש ממנו שלא יטריח את עצמו לבוא.

אולם למעשה, ביום בר המצווה הגיע רבי איסר זלמן להשתתף בשמחה. על אף שרבי שלום התגורר בקומה השלישית, והמדרגות היו גבוהות וקשות לעליה, הטריח רבי איסר זלמן את עצמו לעלות ולברך את חתן המצוות.

לתמיהת רבי שלום הסביר רבי איסר זלמן, שהיות והייתה לו התעוררות לתשובה בזכות חתן המצוות, החליט לבוא ולהשתתף בשמחה איזו התעוררות תשובה היתה לו מחתן המצוות? תמה רבי שלום.

השיב רבי איסר זלמן: "כשבאת להזמיני לשמחה, נזכרתי שכבר חלפו ארבע-עשרה שנים מיום נישואי, וקלטתי כמה מהר חלפו השנים, וחשבתי לעצמי מה עשיתי בשנים אלו, מה הועלתי וכמה תורה למדתי, ועל ידי כך התעוררתי לתשובה, לנצל מהיום והלאה יותר ויותר את זמני. לכן החלטתי לבוא לשמחה."

אלו היו השגותיו של רבי איסר זלמן, בעיניים כאלו הוא הסתכל על הזמנה שגרתית לבר מצווה...

כך הוא מכיר טובה למי שהיטיב עמו וגרם לו תועלת! הוא לא חסך מאמץ וטרח. וצעד דרך ארוכה, שבסיומה היה עליו לתפס מדרגות רבות, כדי להכיר טובה למיטיבו... (ממך הספר "כבודם של ישראל")

זענייני הפרשה

נאח הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" זורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו ארצה שעיר שדה אדום ולכו, לו. איתא במדרש (נלאשית דנה עה, לו), רבי פנחס בשם רבי ראובן פתח (תהלים יז, יג): "קומה ה' פלטה נפשי מרשע חרבך", פלטה נפשי מאותו רשע, שהוא בא מכוחה של אותה החרב, שנאמר (נלאשית כז, מ): "ועל חרבך תחיה". ולכאורה צריכים להבין מהו הקשר לפרשת וישלח?

וראיתי מסבירים, בהקדים מה דאיתא במסכת ברכות (ד), רבי יעקב בר אידי רמי, כתיב (לעיל כל, טו): "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך" - הבטיח הקב"ה ליעקב, שיהיה אתו וישמור עליו - וכתבי: "ויירא יעקב מאד", רואים שיעקב פחד, ומפני מה היה לו לפחד? ותראה הגמרא, שפחד שמא יגרם החטא.

והביאור הוא, שיעקב אבינו ידע שיצחק ברח את עשו (לעיל כז, מ): "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך", ושואז יוכל עשו לשלוט בו, ולקיים את "ועל חרבך תחיה".

לכן כאשר ראה שעשו הולך לקראתו עם ארבע מאות איש, חשש יעקב שהשעה משחקת לו מפני החטא של עון ביטול תורה, כי כל זמן שהיה בבית לבן הארמי לא היה יכול לעסוק בתורה. אמנם עסק בעבודה שהיא התפילה, וכמו שאמרו במדרש (נלאשית דנה עה, יא), שכל השנים שהיה בביתו של לבן עסק בספר התהלים ובמזמורי שיר המעלות, אבל מרוב הסבל והטירדות שגרם לו לבן, שהחליף את משכורתו עשרת מונים וכמו שנתבאר לעיל (סוף פסוק ואלו), והרבה יגיעות גרם לו, לא יכל לעסוק בתורה, ולכן יעקב פחד.

ואפשר לומר שלזה כיוון רש"י באומרו: "עם לבן גרתי", ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים. פירוש, אמנם לא למדתי תורה - אבל זה ממעשיו הרעים של לבן, שלא נתן לי אפשרות לעסוק בתורה.

ועפ"ז יבנו דברי המדרש, "פלטה נפשי מרשע חרבך", מאותו רשע שהוא בא מכוחה של חרב, שנאמר: "על חרבך תחיה". היינו שהיה מיוחד שמא מפני עון ביטול תורה, תהיה לחרבו של עשו שליטה עליו, והגיע הזמן של והיה כאשר תריד, ועל חרבך תחיה.

אמנם בדרך הפשט יש לפרש, מדוע אמר לו ותרי"ג מצוות שמרתי, אלא כיון שאביו אמר לו שבשעה שעם ישראל יעזבו את התורה, ופרקת עולו מעל צוארך, ואז ועל חרבך תחיה, ועל זה הודיעו, כי למד ושמר את כל התרי"ג מצוות, ולכן לא תוכל לי.

עוד אפשר להסביר את המדרש, דהנה חז"ל דרשו (איכה דכתי פתיחה צ) על הפסוק (לעיל כז, כג): "הקול קול יעקב", כל זמן שקולו של יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אז אין הידים ידי עשו.

ולכאורה קשה להבין שהיו צריכים לדרוש להיפך, כשהקול קולו של יעקב, אז הידים ידי עשו, שהרי לא כתוב בפסוק אין הידים ידי עשו? אלא מסבירים,

שכתוב "הקל" בכתוב חסר, ודרשו שאם הקל קול יעקב, דהיינו שנחלש קולו של יעקב, אז הידים ידי עשו, אבל אם הקול הוא מלא, שיושבים ועוסקים בתורה, אז אין הידים ידי עשו לפי פשוטו.

אמנם חז"ל אמרו (נכרות לג), שאין הנחש ממית כי אם החטא ממית, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אא"כ מכריזין עליו מלמעלה. נמצא שיעקב היה מפחד שמא גרם החטא, ומן השמים גזרו עליו שחרבו של עשו תעשה בו כליה חס וחלילה. אבל אם הידים רק ידי עשו לבד, ולא על פי ציווי מן השמים, אז לא היה לו שום פחד, מכיון ששומר ה' את כל אוהביו.

וזהו פירוש הפסוק, אם "הקול קול יעקב" אז "הידים" רק "ידי עשו". שאם ה' לי בעוזרי מה יעשה אדם לי.

וזה כונת המדרש: "קומה ה' וכו', פלטה נפשי מרשע", שיעקר תפילתו של יעקב היתה, שיצילנה ה' מרשע "חרבך", אם הוא חרב של מעלה, כי אם רצון הקב"ה הסכים עמו, אז הוא זקוק לרחמי שמים מרובים. אבל אם החרב של עשו בלבד, אז לא היה לו פחד.

ויצו אותם לאמר וכו' מה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה ולכו, לו. בא יעקב אבינו עליו השלום, ללמדנו את דרכי ה' יתברך, אין צריך כל אדם לנהוג, כי מעשה אבות סימן לבנים. וזהו: "ויצו אותם לאמר", - "כה", שמרמז על "כה" אותיות של שמע ישראל, שעל ידם נמתקין הגבורות, הדינים והיסורין מעל ישראל. וזהו "כה תאמרן", אמירה היא לשון המתקה, היינו, שעל ידי כ"ה אתוון נמתקין הגבורות, שאי אפשר להם לקטרג ולהשטין על עם ישראל.

"כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי", היינו, שיעקב מרמז על כנסת ישראל, וכך היא ההנהגה, שבכל פעם שיזדמן להם איזה צער חלילה, אזי "כה", פירוש שיאמרו כ"ה אתוון של שמע ישראל, כמו שמובא במדרש. וזהו מה אמר עבדך יעקב, שהם תמיד אומרים "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ועל ידי זה הם ניצולים מכל רע. עם לבן גרתי, הם גרים תמיד עם ה' יתברך, כי לבן מרמז על לובן העליון, והם מדובקים בה' ומופשטים מגשמיות.

א"נ יש לפרש, "עם לבן גרתי", שלבן מרמז על דברי העולם הזה, ועל התאוות הגשמיות שהם בחינת לבן. ובני ישראל הם גרים בעולם הזה, שאינם משוקעים חלילה בתאוות העולם הזה, אלא הם כמו גר בארץ נכריה שאינו שלו, וכל מגמתם בחפצי העולם הזה, הוא רק לעשות את רצון הבורא יתברך. כי "גרתי", בגימטריא "תריג".

היינו, שיעקר עבודתם בעולם הזה רק לעשות רצון הבורא יתברך, לשמור ולעשות ולקיים את תרי"ג המצוות. ועל ידי זה הם ממשיכים על עצמם, שפע ברכה מלובן העליון, כנזכר למעלה.

דעת גדולי רבותינו

מעשה הרב משה

קאפסאלי ז"ל על עם מה"ר יוסף קולון ז"ל דע כי הרב משה היה מיושבי ראשונה במלכות התוגר והתוקין צלטאן מחמד, שהושיבו בדיוואן והמעלה העליונה של הסולטאן על כסא

דין כי שמה ישבו כסאות למשפט... והיה ריב בינו ובין האשל הגדול הגאון מוהרי" קולון ז"ל ממלכות אלמיניא וגמניה אשכנז שהיה גם כן גדול מאוד בעיני המלך והשרים. ויקנאו למשה קצת אנשים מרבני

קושטניא ואיסטנבול של ימינו ויכתבו כתבים למהר"י קולון ז"ל על מעשה שהיה כך היה: באחד שקדש אשה בתאנה אחת, והיא קיבלה אותה בשתיקה ואכלה אותה. ובא היםעלה לפני הרב משה קאפסאלי והתיר האשה בלי גט. וכתבו המכתב והוסיפו בו וגרעו כאשר הוכשר בעיניהם, ושלחו הכתב למהר"י קולון ז"ל. וכאשר שמע מהר"י קולון זה הדבר אשר נעשתה התועבה הזאת בישראל, כתב שטנה על מהר"ר משה ז"ל ושלח אותה לקושטאניא. וזה קצת פתשגן מהכתב אשר נכתב בשם מוהרי"ק ז"ל, והביאו מוהרי"ק ז"ל בספר שו"ת שלו (סי' פ"ג ופ"ד) וז"ל איש היה בארץ עוף אויב שמו, וישם את כסאו מעל השרים בחוצות קונשטנטינה, קריה רבתי מקה אקהתא במילין ממולייתא קפחינהו בטעות. ויאמר מושב אלהים ישבתי בלב ימי החכמים לכבודו ולתפארת

ויתחננו לפני המלך

לאמר שישלחו את בן הרב עם מלאכי קושטאניא תחתיו, והוא יקבל עליו את עון אביו. וייתב הדבר בעיני המלך והשרים, וישלחו את בן הרב עם מלאכי קושטאניא. ובבאו שם, נתארח בבית הרב משה, ויחמול עליו, וידבר איתו טובות, וישם לו שם שולחן וכסא ומטה ומנורה, וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו כל הימים אשר נתיישב שם, מפני טורח הדרך. ואח"כ הוכיחו בפניו ואמר לו: "איך אביך ידבר עלי כזבים, ויכתוב עלי מרורות, ויחייב אותי שלא בפניו! ולכו נא ונוכח בפני הרבנים האדירים אשר בארץ המה ונראה עם מי האמת?" ואז הוציאו את הדין לאמיתו. ושמח משה במתנת חלקו. ועם כל זה, לא שב מחרון אפו עד שכתב כתב, ונתון אותו לבנו, וגזר עליו שיקרא זה הכתב לפני אביו, וכתב עליו דברים שלא ניתנו ליאמר.

ויהי כאשר הגיעו הכתבים להרב משה קאפסאלי ז"ל קרא אותם באר היטב, ויחר אף משה וישלך מידיו את הכתבים, על שלא דרש וחקר היטב מהר"י ק על הענין וחייבו שלא בפניו. ותכף נכנס לבית המלך, וכתב מאמר מאת מלך התוגר למלך אלמיניא לאמר: "חכם היהודים אשר בשם ישראל יכונה מהר"י קולון, תשלחו אלי במהרה. חושה אל תעמוד, ויבאו אלי בשלשלאות של ברז"ל. ואם לא תעשו כן, הנני שולח לכם את החיל אשר נמשל לחית השדה, ושכלה אתכם". וכאשר הגיע הכתב ליד המלך, אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך וקראו אותו, אמרו ליהודים שישלחו את הרב להקביל פני המלך התוגר לקושטאניא, כי דבר המלך אין להשיב. והאיש מהר"י קולון ז"ל היה זקן בא בימים, ולא יוכל עוד לצאת ולבא, כי אמר פן יקראנו אסון בדרך אשר הוא הולך.

ואלה מקצת מן הדברים אשר כתב לו הרב משה למהר"י קולון ז"ל: "חי נפשי וחי התורה, אני מחמיר כל כך בגיטין וקדושין, שאם יאמרו לי שאדם קדש אשה בלשון של קולון, אני אומר שקידושיו קידושין, משום דחזיא לכלבי ושוני". וימת משה עבד ה' זקן ושבע ימים, וכל מעשה תקפו וגבורתו ואשר גדלו המלך, הלא הם כתובים בסיפור המלך צלטאן מחמד לקמן. (מהוד "מעשה הצדיקים" להר"ר אברהם כלפון ז"ל) ודון מינה ולוקי זאתה לזכרו דור יתום אשר רבו "רננים" המחבלים בככם ה' ומכאן ילמד כל רב לחקור והו מתונים בדין ודין, העורך

סיפור לשבת- מידותיו התרומיות של החתן גרם לכל הבנים להיות ת"ח...

המפורסם: "כיצד זכית לבנים גאונים וחשובים כאלו, מן השורה הראשונה של רבני הדור?" ענתה האם בתשובה פשוטה וסתמית: "זכית בהם, כי רציתי! כך, תשובה ישירה וחלקה... שאלוה חברותיה: הלא גם אנחנו רצינו ילדים טובים תלמידי חכמים וחשובים, וכי מי אינו רוצה ילדים טובים?" ענתה להן האם בפקחותה: "אתן רציתן 'גם' ילדים טובים, וגם עוד כמה דברים טובים בחיים, פרנסה, דירה, כסף וכו', אבל אני רציתי כל החיים שלי רק דבר אחד בלבד: ילדים טובים וישרים, תלמידי חכמים, ההולכים בדרכי השם! ועל כל בלבד שפכתי צקון לחשי כל ימי חיי, והתפללתי בדמעות שלי, אך ורק על זה!".

היה טעמה ונימוקה עמה, כאשר זכתה פעם אחת להיכנס אל מרן החזון איש צוק"ל - אף שהיה זה קשה מאד לנשים לבוא לפניו, כי לא היה מקבל נשים - ושטחה בקשתה מעמק לבבה, שרוצה שיהיו בניה תלמידי חכמים. החזון איש במקום לתת לה ברכה כבקשתה, השיב את בקשתה אליה בעצמה, ואמר לה במילים ספורות: "אם תרצי הם יהיו תלמידי חכמים." עד כאן לשון קודשו.

כלומר, הכל תלוי ברצונך בלבד, ואם את רוצי הרי בניך יגדלו תלמידי חכמים! צריכה את רק לרצות! מאז לא הפסיקה הרבנית קופשיץ, עליה השלום, לרצות ולרצות ולרצות! ואכן זכתה להקים ממלכה מפוארת של תלמידי חכמים ורבנים מגדולי הדור!

כבר נודע מאמר החכם: "אין דבר העומד בפני הרצון", ולא בפני 'הרצונות', הרצון האמיתי האחד והיחיד שבעומק הלב פנימה!

הוא אמר שיש כאן 'מקח טעות', כי לא ידע זאת מתחילה. הוא אינו חפץ בה, ורוצה להפריד החבילה, ובלי לחשוב פעמים עזבו החתן ובני משפחתו את המקום.

בראות הכלה את הדבר פרצה בבכי קורע לבבות, והרגישה פגועה עד עמקי נפשה בשל העלבון הנורא והצורב שספגה, בהיותה יושבת כבר על כיסא המלכות. היא בכתה ובכתה מאין הפוגות, ונעשה שם רעש גדול מכל המעשה.

עמד שם בין הקהל שבאו להשתתף בחופתם, גם הבחור אברהם שנקר, שבכיותה של הכלה וזעקות השבר שלה מאד נגעו ללבו הרחום. על אתר הוא הציע את עצמו להינשא לאותה ריבה, כדי שלא תצא לחרפה ולביזה.

ההורים נדברו ביניהם תכף ומיד על כל הפרטים, הם הכירו זה את זה מכבר, ונשא הזיווג חן בעיני כל הצדדים הנוגעים בדבר. אכן ישבו לסדר את שטר התנאים ביניהם. ערכו מיד החופה וקידושין כדת משה וישראל, וכך הציל אברהם את כבודה של הכלה ושל כל משפחתה.

ובכן מובן מאד - היו זקני ירושלים מציינים - שמחתונה שכזו יצאו נכדים שכאלה: גדולי תורה ויראה, ורבנים חשובים מגדולי הדור והדרו.

שאלו פעם את נכדתו של הגאון רבי אברהם שנקר זצ"ל, היא הרבנית קופשיץ עליה השלום (אשת הכי של הכי הגאון רבי העש קופשיץ ז"ל ואמה של משפחת קופשיץ

הגאון רבי אברהם שנקר זצ"ל, היה מחותנו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל. הרבנים הגאונים שליט"א לבית משפחת קופשיץ הם כולם נכדים של רבי אברהם זצ"ל, ושל מורנו הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל.

זקני ירושלים היו אומרים טעם שזכה רבי אברהם לשושילתא דדהבא נפלאה והדורה שכזו, נכדים ונינים גדולי תורה ויושבי על מדין - מחמת שכל השידוך והזוג הזה, נעשה מתוך מסירות נפש והקרבה עצמית לכבודה של מצוה, ושלא לבייש בת ישראל.

ומעשה שהיה כך היה: באחת החתונות שנערכה בימים ההם, לא נפגשו החתן והכלה עד עת החופה ממש, כפי אשר היה הדבר מצוי בימים ההם, שלא עלה ביד החתן לראות את הכלה עד הנישואין ממש, מחמת מרחקי המקומות, והיה החתן רואה את הכלה ממש לפני החופה, כדי לקיים הדין שצריך לראות הכלה לפני הקידושין, כדאיתא בש"ס (קידושין 77 מ"א): "אסור לאדם שיקדש את האישה עד שיראנה, שמה יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, ורחמנא אמר ויקהל יי, יש) ואהבת לרעך כמוך."

באותה חתונה לא הספיק החתן לראות את הכלה, רק ברגע האחרון שלפני החופה ממש, כשהכלה כבר היתה יושבת בנווה אפריון שהכינו במיוחד לכבוד חופתה, מקושטת ומפוארת בשמלת הכלה ובכ"ד קישוטי כלה כנהוג. אך בהגיע החתן לראותה, מצאה צולעת מעט ברגלה.

מעיוני המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

האם אשה, קטן, זקן, ות"ח, חייבים במצוות השבת אבידה?!

הלכל, כל שאילו היתה שלו היה פורק וטוען, ה"ז חייב לטעון ולפרוק בשל חבירו; ואם היה חסיד ועושה לפניו משורת הדין, אפילו היה הנשיא הגדול וראה בהמת חבירו רובצת תחת משאה של תבן או של קנים וכיוצא בהם, פורק וטוען עמו. (וי"ט חולקין בזה, כמו שנתבאר לעיל סוף סימן רס"ג) (טור ס"ט ב"ש הר"ק"ט, ע"ל).

והפסוק של כהן והיא בבית הקברות, וכן זקן ואינה לפי כבודו כתב הסמ"ע (שם, סק"ה) שהוא נלמד (מכילתא מקפטיס פרקא כ') מהפסוק "וחדלת מעזוב לו" דפעמים שאתה מתעלם.

ובסמ"ע (שם, סק"ו ע"ד הרמ"א) כתב וז"ל: ויש חולקין בזה כמו שנתבאר בסימן רס"ג. שם כתב דאם רצה ליכנס לפניו משורת הדין ישלם מכיסו ולא יבזה נפשו, כי בזה מבזה כבוד התורה, ולא אמרו אלא חכם שמחל על כבודו כבודו מחול, כבודו דוקא ולא שיבזה את נפשו, ועיין מה שכתבתי [שם]

בפרישה [ולקיים] ובסמ"ע [ס"ג ג' וה' - ו']. ועיין פרישה כאן [וסעיף ט"ו] שהוכחתי דאף מפריקה פטור אף דצער בעלי חיים דאורייתא, ע"ש, ע"ל.

ובשו"ע (ח"מ סי' רס"ג ס"ג) כתב וז"ל: ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפניו משורת הדין, מחזיר את האבידה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו. הגה: ויש חולקין וחולקין להחזיר, הואיל ואינו לפי כבודו, אל"ל אם רוצה ליכנס לפנים מן הסוכה יקלם מכיסו (טור ב"ש הר"ק"ט סי' רע"ב), עכ"ל.

ובסמ"ע (שם, סק"ה) כתב וז"ל: ואוסרין להחזיר. כבר כתבתי [וסק"ג] בשם הרא"ש [וכ"מ סי' פ"ב סי' כ"א] דכתב דאסור לזקן לזלזל בכבוד תורתו כיון דלא חייבתו התורה בזה, ע"כ:

ועיין בגמ' (ב"מ דף קט: ודף ל:;) ובהרמב"ם (הל' גזילה וזכייה פ"א ה"ג וה"ז) והמעשה של רבי ישמעאל בר' יוסי שפגע באותו אדם וביקשו לעזור לו ושילם לו את מחיר האבידה. וזהו לפניו משורת הדין. ונראה להלכה שאם כהן עבר ונכנס לבית הקברות למקום טומאה התחייב בהשבתה וגם עובר על לא תוכל להתעלם על אף שלכתחילה אסור לו ליכנס מ"מ אם עבר על איסור זה צריך לטפל בהשבת האבידה. והנה בשו"ע (יו"ד סי' ע"ב) מבואר שבטומאה דרבנן לדבר מצוה מותר להטמאות. ולכאורה היה נראה, שה"ה אם היתה טומאה דרבנן כיון שהשבת אבידה היא דאורייתא ומצוה מאוד לקיימה, נראה שיהיה מותר להטמאות בטומאה דרבנן בכדי להשיב את האבידה ועדיין צ"ל. והנה מי שמצא אבידה של מוקצה בשבת, אסור לו ליטלו בכדי לקיים מצות השבת אבידה. דהנה בשו"ע הרב (בה"ל מ"א סי' מ') כתב בפשיטות שאפילו איסור של דבריהם לא יעבור בשביל ממון חבירו, כגון להגביה מעות שמצא בשבת שאין דוחין איסור בשביל ממון שנאמר "אני ה'", כולכם חייבים בכבודי.

ועיין בשו"ת חת"ס (או"ח סי' מ"ב) שנשאל אם מותר לטלטל מוקצה במקום מצות עשה של השבת אבידה, ולאחר שהביא שיטות הראשונים בדין טלטול כיסו

שאלה: אשה שמצאה אבידה, האם חייבת להשיב? ומה הטעם? וקטן שמצא אבידה, האם חייב להשיב? ומה הדין בכהן שמצא אבידה והאבידה נמצאת בבית הקברות, האם מותר לו ליכנס לבית הקברות בכדי להשיב את האבידה? ומי שמצא אבידה שהיא מוקצה, האם מותר ליטלה בשבת בכדי להשיבה לבעלים? ומה הדין באדם זקן או ת"ח שמצא אבידה ואין דרכו ליטול בשוק דברים מעין אלו, האם חייב להשיב את האבידה?!

תשובה: גרסינן בגמ' (קלושין כט). מתניתין... וכל מצות עשה שהזמן גרמא - אנשים חייבין, ונשים פטורות, וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא - אחד האנשים ואחד הנשים חייבין. ובגמ' (קלושין לג:) ת"ר: איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא? סוכה, ולולב, ושופר, ויצית, ותפילין; ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא? מזוזה, מעקה, אבידה, ושילוח הקן, ע"כ.

משמע שנשים חייבות במצוות השבת אבידה. והסבירו התוס' (קלושין לד.) ד"ה מעקה, ובתוס' ב"מ כו: ד"ה אינו שהוצרכו לטעם זה במקום שאינו עובר עובר על איסור לא תוכל להתעלם, אבל במקום 'לאו', בלאו הכי נשים חייבות כמו בכל מצוות לא תעשה נשים חייבות.

ועיין בשיטה מקובצת (ב"מ ל.) ד"ה קרא למאי (לחל) שכתב בשם הרא"ש שהביא יש מפרשים שנשים אינם במצוות השבת אבידה, מכיון שכתוב כל כבודה בת מלך פנימה, והרא"ש דחה דבריהם, וכתב שגם נשים מצוות במצוות השבת אבידה. ועיין עוד בשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' כ"ב).

ולכן להלכה ולמעשה נשים חייבות במצוות השבת אבידה, אא"כ הוא בדבר שאין האשה רגילה בו לקחת דבר כזה בשוק, וכדאמרנין בזקן ואינה לפי כבודו שפטור.

ובקטן שמצא אבידה, נראה שמעיקר הדין שפטור להשיב אבידה, וכמו שפטור משאר המצוות. ורק אם נטלה על דעת לגוזלה, נראה שדינו כגזל שאם הגזילה בידו מוציאין אותה ממנו, ואם אינה בעין פטור. וכמבואר בשו"ע (ח"מ סי' שמ"ט ס"ג) וז"ל: קטן שגנב מחזירין הקרן לבעלים אם הוא בעין ואסאינו בעין פטור אף לאחר שיגדיל, ע"כ.

ועיין בשו"ע (ח"מ סי' ל"ו ס"ג) ובפת"ש (ח"מ סי' שמ"ט סק"ב) שדן בדין זה האם חייב להחזיר כשיגדיל, וכבר כתבתי בזה תשובה שיש בזה מחלוקת, ולדינא בודאי יש ענין בזה לפחות בכדי לצאת ידי שמים. ועיין עוד בתשובת שבות יעקב (ח"א סי' קע"ז) ועיין בביאור הגר"א (אות ב').

ועיין בספר מנחת חינוך (מלוה הקל"ט) שכתב שאם הגביה הקטן קודם יאוש בין על דעת לגוזלה, ובין על דעת להחזירה, והגדיל לאחר שנתייטשו הבעלים, אע"פ שבגדול כה"ג אין היאוש מועיל, מ"מ בקטן היאוש מועיל, שעיקר הטעם שאין יאוש מועיל לסברת הרמב"ן הוא מכיון שנעשה שומר של בעלים, וא"כ קטן שאין בו דיני שומרים, הרי היא כמנוחת בקרקע וזכה בה לאחר יאוש.

ועיין עוד שם במנחת חינוך מה הדין בעבד כנעני שהגביה מציאה, אם שייך לומר שנעשה שומר עליה. ועיין בשו"ע (ח"מ סי' ער"ב ס"ב) שכתב וז"ל: היה כהן והבהמה רובצת בין הקברות, אינו מטמא לה, ע"כ.

עוד כתב השו"ע (שם, סי' ז"ל: וז"ל: וכן אם היה זקן שאין דרכו לפרוק ולטעון, הואיל ואינה לפי כבודו, פטור. זה

בשבת, ומסקנת הפוסקים שאם מצא כיס אסור ליטלו כמבואר בשו"ע (או"ח ס"ו רס"ו) בה"ל שבת. כתב החת"ס שלא התירו שהשבת אבידה אלא במקום שהתירו בשל עצמו, אבל במקום שבשלו אינו רשאי לא מסתבר שיהיה חייב בשל חבירו, והביא ראה משו"ע (או"ח סי' ק"ו ס"ב) בשם תשו' הרשב"א שמותר להכריז על אבידה בשבת אפילו כשאסור לטלטלה משם דהוי חפצי שמים, ואי סלקא דעתך שמותר להחזיר בשבת מה הסלקא דעתין שיהיה אסור להכריז, עיי"ש.

ויש שדחו ראה זו, מכיון שאפשר לומר דשאני הכרזה והשבה, שלאחר הכרזה שוב אין בזה ביטול המצוה, שאם יוודע לו של מי הוא יחזירו לו לאחר השבת. ואפשר שגם אם מודיע לבעל האבידה שהאבידה ברשותו יוצא בזה, אבל כשרואה אבידה בשוק שאם לא יטלנה תיאבד ותיבטל מצות השבה, יתכן והיה אפשר לומר שמותר. אימנן דעת החת"ס נראה שסובר שבמקום שאסור, בשלו אסור ג"כ בשל חבירו. והסתפקו האחרונים האם צריך להמתין שם עד צאת השבת בכדי לשמור האבידה. אמנם כתבו הפוסקים שכיון שבשעת מציאה לא חל עליו חיוב בשבת אבידה כמו"כ אינו חייב לשומרה.

ומ"מ נראה שאם מעיקר הדין אין בו איסור שבת, רק שהוא רוצה להחמיר על עצמו, בכה"ג לא נכון לעשות כן להחמיר חומרות על חשבון אחרים, וכ"ש כשיש חשש ביטול מצות עשה "השב תשיבם לאחריך".

וכבר כתבתי לעיל דין זקן וחכם שאינו לפי כבודו כיצד יש לו לנהוג. וכתב בשו"ע הרב (סל"ז) שה"ה מי שאינו ת"ח ולא זקן מכובד, אלא שהוא איש נכבד מחמת עושרו או כבוד משפחתו, ומתבייש מהבריות שיודעים מעלתו, הרי הוא זקן ות"ח שאינו לפי כבודו. אמנם אדם שאינו חשוב כ"כ בעיני הבריות, רק שמגביה דעתו ומחשיב את עצמו, ומתבייש ולו זה נחשב בזיון, נראה שמעיקר הדין צריך להשיב, ואפילו אם באופן שאם היה של עצמו לא היה מחזירם לעצמו, מ"מ צריך להחזיר. ויש כאלו שאינם רוצים להחזיר מחמת טרחא והחפץ לא יקר, מ"מ הנהגה זו אינה נכונה והיא נגד ההלכה, אלא יטרח אפילו על שוה פרוטה בכדי לקיים מצוה חשובה זו, דאדם יכול לוותר על ממונו משום טורח, אבל לא בשל חבירו. אמנם אם מצב בריאותו של מוצא האבידה לא תקין, וקשה עליו לטרוח להשיב האבידה, בזה הוא פטור מעיקר הדין. ועיין בברכי יוסף (ח"מ סי' ז' סי"ט).

היוצא מכל האמור לעיל: א. אשה חייבת גם היא במצוות השבת אבידה, אפילו יש רק מצות עשה של 'השב תשיבם לאחריך', וכל שכן אם יש לאו בודאי שחייבת. ב. קטן בפשטות מעיקר הדין נראה שפטור, אך נראה לענ"ד שבאופן שהוא כבר מבין במצוות השבת אבידה, יש ענין לחנכו במצוות ולעזור לו ולהשתדל להשיב האבידה. וכן הנהגתי בביתי כאשר הילדים מצאו מציאה, הסברתי להם את מעלת וחשיבות מצוות השבת אבידה לחנכם במצוות. ג. כהן שהאבידה בבית הקברות, אינו מטמא בכדי להשיב, ואם עבר ונכנס לבית הקברות, חייב להשיב. ד. וכן אם מוצא אבידה בשבת והיא איסור מוקצה, אין לו להרימה בכדי לקיים מצוה. ה. וכן אם היה המוצא זקן או ת"ח ואינה לפי כבודו, מעיקר הדין פטור. ואם רוצה להחמיר על עצמו יש מחלוקת, אבל בודאי שאם יש בזה כבוד התורה אסור לו לנהוג בזיון בעצמו שהרי אחז"ל: "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם. ויהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי ומעלתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא אכ"ר.

נקודות אור | סיפורים של תיקון מיזות | אנשים שחזרו לכור מחצבתם | וחיזוק לאלו שעדיין...

סח מורנו הרב
הגאון הגדול ר'
נסים יעקב עטייה

שליט"א כשאמי ע"ה היתה מאושפזת בבית החולים נשארתי בליילה לידה ידוע ידעתי עד כמה צריך החולה מישהו מהמשפחה שיהיה לידו באם יצטרך משהו וגם לעודדו...

והנה ראיתי שבחדר ליד אמי שוכב הגאון ראש הישיבה ר' יהודה צדקה צוק"ל ואף אחד לא היה לידו. בבוקר מוקדם הלכתי להתפלל שחרית בהנץ החמה, ומיד אח"כ רצתי להכין כוס תה ועליתי להגישו לראש הישיבה.

הרב התפעל איך הגעתי בשעה כזו מוקדמת ואני השבתי לו שמכיון שאמי נמצאת בחדר ליד נשארתי עימה כל הלילה ועכשיו שמתי לב שהרב נמצא כאן באתי לבקר גם את הרב.

הרב צדקה צ"ל היישיר מבטו אלי ואמר לי משפט שנחקק במוחי לעולם: "אני מקנא בגן עדן שלך בגלל כיבוד אם ואם שלך, לא רק על כל שעה ושעה שהיית כאן אלא בעבור כל שניה ושניה..."

אני הרגשתי בצער של הרב שהוא בחדר עם אדם לא נעים וגם אינו מכובד לגודל אישיותו ולכן הפצרתי באחת האחיות שתעביר את הרב לחדר אחר. התשובות היו סתומות שאין

לפניו. מאחר שהיה רגיל שבעמדו לתפילה הוא

משפיל את שרוולו מרוב שקיעותו בלימוד עשה כן בשבת קודש.

היות ולא רציתי לגשת בעצמי לאותו בחור פן יתבייש, פניתי אליו ואמרתי לך שתמחר לאותו בחור ותזכיר לו כי שבת היום, ואין צריך להניח תפילין. אתה אכן ניגשת אליו, אבל אמרת לו את הדברים כשחיוך על שפתותיך. הבחור הלז נפגע מאוד.

בחיוך הזה דקרת אותו בכל רמ"ח איבריו! דע לך שלהשי"ת יש זמן, אבל העוון דאז לא נמחל לך! חלפו עשר שנים מאותו מעשה, והיום קיבלת את עונשך הראוי, על כך שחייכת אז וגרמת לחלישות הדעת לאותו בחור!"

רבתי, ענין זה של גרימת חלישות הדעת לזולת - "אש אוכל" הוא! נדגיש, איך הבדל בין פגיעה באדם בלבו פגיעה בילד קטן! אדרבה, הפוגע בילד קטן חמור יותר, שהרי "לאו בן מחילה הוא".

ואף בבחור בישיבה קטנה, בבחור בישיבה גדולה, באברך בגיל העמידה או בשנות הזקנה, איך הבדל! איסור חמור לגרום חליה וחס צער או חלישות הדעת לאדם מישראל - ה' ישמרנו ויציילנו. הכל נאבד - בגלל הלבנת פנים אחת! (מסוך הספר "כבודם של יסאל")

מקום וכו' אבל כשהראתי שאני מתעקש ומתעקש לבסוף מצאו לו חדר לבד יותר מכובד. עתה ניגשתי לדבר עם בניו של הרב אחר שסיפורתי להם צערו הדברים פעלו שברוך השם מאותו יום היה תמיד מישהו מהמשפחה או מהתלמידים נוכח ליד מיטתו של הרב לסועדו ומפי הדב.

ראיתי דבר נורא מאוד על הסבא מסלבודקה זצ"ל: פעם בא לפניו אחד ממקורביו, והתאונן שהיום התבייש עד מאוד בבית המדרש.

הוא שאל את הסבא: "אמנם מה שארע לי הוא בוודאי לכפרת עוונות, אבל יש לחשוב מה הגורם אשר גרם שיארע לי דבר כזה? רצוני לשוב בתשובה על כך! שהרי בוודאי עוונותי גרמו לי שיארעו לי בושות כאלו".

אמר לו הסבא מסלבודקה תכף ומיד: "הזכר נא במה שארע לפני עשר שנים. למד כאן בישיבה בחור תלמיד חכם מיוחד, שהיה שקוע כל כולו בלימוד. פעם ארע שהגיע בשבת בבוקר לתפילת שחרית.

מרוב שהיה שקוע בלימוד, הפשיל את שרוולו כדי להניח תפילין, למרות שלא היו התפילין

המשך מעמוד 2 - סיפור לשבת

מעשה בבחור אחד, שכל שידוך שהוצע לו - דחה: "זה לא מתאים לרמה שלי", "זה לא מתאים למשפחה שלי", "זה לא מספיק לפי דרגת היראת שמים שלי... וכהנה רבות. פעם אחת שלח מרן החזון איש זצ"ל אדם שיציע לו שני שידוכים, שיבחר מביניהם מה עדיף לו - אשה גרושה או בחורה צולעת...

השליח אמר שהוא מתבייש להציע זאת, יען כי הבחור ייעלב ויפגע מאד בגין הברירה המוזרה המוצעת לו. אך החזון איש אמר לו: "תגיד לו שאני שלחתי אותך!".

ואכן השליח עשה את שליחותו. לאחר מכן מיד התארס הבחור עם בת רגילה בריאה וטובה מבית רגיל, בשעה טובה ומוצלחת. הסביר החזון איש,

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" צדק ורחף הלך אחר בית דין פה... (מנהדן לב)

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צואות | ירושות | הסכמי גרושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | שלום בית

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", בד"צ "יורה דעה", וראש כולל הוראה ודיינות "אורות חיים ומשה" אשדוד

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א

ובהרכב הדיינים המצויינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א

ראש כולל הוראה ודיינות "חוקיו ומשפטיו לישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברוך ירושלים הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

שעות פעילות בית הדין: בכל יום שני או רביעי בין השעות 14:30 - 18:30

באחד מסניפי בית הדין: שפת אמת 5 בית שמש / שכונת הבוכרים ירושלים / האדמו"ר מבעלז 39 אשדוד

לשאלות בענייני בית הדין פתיחת תיקים וכו' בפלאפון 054-8416719 (טלפקס: 02-9990043)

העלון יוצא לאור להצלחת הגה"צ נשיא מוסדות אורות חיים ומשה

הרה"ג דוד חנניה פינטו שליט"א

ולע"נ מרת אינו הצדקה מדלן מוזל בת מוחה שמוחה ז"ל